

The Project Gutenberg eBook of Normalarbetsdagen, by Gustaf Fredrik Steffen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Normalarbetsdagen

Author: Gustaf Fredrik Steffen

Release date: July 10, 2016 [EBook #52547]

Language: Swedish

Credits: Produced by Richard Tonsing, Tor Martin Kristiansen and
the Online Distributed Proofreading Team at
<http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NORMALARBETSDAGEN ***

STUDENTFÖRENINGEN VERDANDIS SMÅSKRIFTER. 33.

NORMALARBETSDAGEN

AF

GUSTAF F. STEFFEN,

ingeniör.

(Tredje tusendet.)

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Innehåll: Normalarbetsdagen.

1. Spörsmålets vikt och svårigheterna vid dess behandling	3.
2. Arbete, arbetstid och normalarbetsdag	4.
3. Normalarbetsdagens betydelse för arbetarnes kroppsliga välfärd	6.
4. Normalarbetsdagens betydelse för arbetarnes andliga välfärd	7.
5. Normalarbetsdagen ur nationalekonomiska synpunkter	10.
6. Normalarbetsdagsrörelsens historia	21.
I England	22.
I Nordamerika	25.
I Österrike och Schweiz	27.
I Tyskland, Frankrike, Holland och Belgien	29.
I Sverige	29.
7. Normalarbetsdagsrörelsen i närvarande ögonblick	30.
8. Allmänna slutsatser	35.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1891.

Grundsats: Intet botemedel mot låga löner
har den minsta utsikt att blifva
värksamt, om det ej värkar på
och genom folkets intelligens
och lefnadsvanor.

J. S. MILL.

1. Spörsmålets vikt och svårigheterna vid dess behandling.

De två eller tre sista åren hafva gifvit oss ett nytt sakligt bevis för, att vi verkligt uti ordets fulla bemärkelse lefva i den sociala frågans, i den industriella arbetarfrågans orosfyllda tid. Med en hastighet, som är öfverraskande till och med för vårt snabblevande skede, har nämligen spörsmålet om en normalarbetsdag för fullvuxna manliga arbetare (så väl som för kvinnor och unga arbetare) intagit en mycket framstående plats bland de dagspolitiska diskussionspunkterna—och det uti samtliga af världens högst civiliserade länder. Sverge icke undantaget!

Då vi nu gå att—så vidt författarens förmåga och denna skrifts omfång tillstädja—bilda och reda våra begrepp om normalarbetsdagen och agitationen för densamma, är det af synnerlig vikt, att vi redan från början erinra oss en sak. Nationalekonomin hör till de minst färdiga af alla vetenskaper; man har icke ens ännu vunnit full stadga i sin uppfattning af det ekonomiska lifvets yttersta grundföreteelser. Det finns sålunda ingen lära (eller "teori") om de nationalekonomiska storheterna "arbetstid" och "arbetslön", hvilken kan anbefallas som forskningens mogna, allmänt erkända resultat. Hvad beträffar nationalekonomins praktiska sida, vetenskapen om det social-politiska ingripandet, behöfver det knappt framhållas, att den befinner sig i ett ännu mer ofullgånget skick.

Härtill kommer, att våra dagars stora rörelse för en lagstadgad förkortning af arbetsdagen i hufvudsak är en intressefråga för de samhällsmedlemmar, kroppsarbetarne, hvilka af naturliga skäl äro mindre skolade i allmänna värf och mindre utvecklade i intellektuellt hänseende än de flesta andra.

Äro vi på förhand ovilligt stämda mot normalarbetsdagsrörelsen, ha vi sålunda rätt många och betydelsefulla skäl att under diskussionen ej draga en oridderlig (och för öfrigt ovetenskaplig) fördel däraf, att de framställda idealen ofta äro sväfvande och de anförda skälen stundom synbarligen motsäga hvarandra. Det är härvid—som städse i snarlika fall—alldeles oriktigt att fordra, att motståndaren skall kunna öfverbevisa en, utan att man underkastar sig mödan att på ett förnuftsensligt och opartiskt sätt själf pröfva saken. Å andra sidan böra personer med förutfattad sympati för normalarbetsdagen af enahanda skäl afhålla sig från okritiskt tvärsäkra uttalanden, hvilka allt för lätt kunna leda till ett oafsiktligt öfverskattande af reformen.

2. Arbete, arbetstid och normalarbetsdag.

4

Under ofta använda ord dölja sig ej sällan rätt betydande begreppsskiftningar. Låt oss därför anmärka, att vi här med arbete uteslutande förstå arbete i samhälls-hushållningslärares mening; sålunda: en mänsklig kraftansträngning, hvilkens ändamål är att frambringe en ekonomisk nyttighet (ett ekonomiskt "värde")—d. v. s. att frambringe något, som kan tjäna att tillfredsställa människors ekonomiska behof. Yttersta driffjädern till allt arbete är sålunda (det ekonomiska) behofvet — och på samma gång bestämmer behofvets storlek i viss mån den nödiga arbetsmängdens storlek. Ett exempel skall förtydliga detta.

Ur ekonomisk synpunkt består den hufvudsakliga skillnaden mellan den civiliserade människan och vilden däri, att den förra äger en oändlig mångfald ekonomiska behof, hvilka för den senare äro fullkomligt okända—och hvilka alla ovillkorligen kräva arbete för sitt tillfredsställande. Medan en vildes lif mycket väl kan tänkas vara i det allra närmaste arbetslöst, är det därför all civilisations grundlag att hvarje dag af civiliserat lif måste köpas med en viss mängd arbete, med en viss å arbete egnad daglig tid, som ej får underskridas. Då produktionsmedlens natur och civilisationens samt samhällets beskaffenhet äro gifna, finns det blott ett sätt att minska denna minsta behöfliga arbetstid (minimalarbetstid)—och det är att öka arbetets intensitet (spänstighet och alstringsförmåga). Det är sålunda af stor vikt, att vi i det följande ej förgäta, att arbete ej blott mätes (till mängden) af sin långvarighet utan ock af sin intensitet.

5

Under det arbetets uppgift att "frambringe något, som kan tjäna att tillfredsställa människors ekonomiska behof" gaf vid handen tillvaron af en viss minimalarbetstid, är å andra sidan arbetets egenskap att vara "en mänsklig kraftansträngning" grunden till, att det finns en maximalarbetstid, som icke får öferskridas, så vida ej arbetarens kroppsliga, intellektuella och sedliga lif skall lida därunder—så vida ej arbetet skall få den värkan, att det (alldeles tvärt emot sin yttersta uppgift) dödar civiliserat lif i stället för att alstra och vidmakthålla detsamma. Det är tillvaron—i en förfärande utsträckning uti samtliga civiliserade länder—af en arbetstid, som dödar i stället för att vidmakthålla civiliserat lif, hvilken gifvit upphofvet till den stora rörelsen för en genom lag bestämd arbetsdag, d. v. s. för en normalarbetsdag, som ej får öferskridas.

Planen för vårt ämnes behandling är härmed gifven. Vi skola först granska normalarbetsdagen ur den *kroppsliga* och *andliga hälsovårdens* synpunkter—därpå ur *nationalekonomins*. Sedan skola vi överblicka rörelsens *historiska utveckling* i olika länder och slutligen göra ett överslag af dess *ståndpunkt* och *utsikter i närvarande ögonblick*.

3. Normalarbetsdagens betydelse för arbetarnes kroppsliga välfärd.

Frågan, huru många timmar om dagen en människa kan arbeta, är ytterst hvarken en fråga för sedeläran eller för nationalekonomin, utan för fysiologin. "Den är en matsmältningsfråga", skriver en tysk författare. D. v. s. allra först, innan det kan vara tal om, att människan skall förmå utföra något arbete med sina muskler eller med sin hjärna, måste dessa, det fysiska och intellektuella arbetets organ, hafva erhållit en lämplig mängd af lämpliga näringsämnen. Människan måste hafva inmundigat tillräckligt af hvar och en bland vår födas viktigaste hufvudbeståndsdelar (ägghvite-, fett-, stärkelse- och mineralämnena) samt måste hafva gifvit magen och andra inre organ tillfälle att omsätta dem i de kroppsvätskor och väfnader, hvilkas utnötande eller förstörande är lika oupplösligt förknippat med människans arbete som förbrännandet af stenkol är med lokomotivets rörelse på skenorna. "Det ligger ej i människans makt att ändra lagen för den naturliga matsmältningen. Hon kan öfverträda den och därigenom göra sig oförmögen till arbete—eller förstå den och underkasta sig den."

Börjar man arbeta för tidigt efter en måltid (af sådan storlek som är nödig, då det t. ex. blott finns tre på dygnet), så blir matsmältningen störd eller alldeles hämmad—och den af måltiden krädda krafttillförseln i större eller mindre grad förringad. Har emellertid måltiden ej fått fylla sin uppgift att ge mig de krafter, den kunnat, måste ett af två fall inträffa. Antingen arbetar jag efteråt mindre, än jag eljes skulle kunnat, eller söker jag tvinga ur mig den normala arbetsmängden och sliter därvid ut mig på ett sätt, som—om det härmed antydda lefnadssättet fortfar tillräckligt länge—nödvändigtvis måste leda till kroppsligt och andligt förfall samt till för tidig död.

Läkare och fysiologer hafva på senare tiden mångfaldiga gånger uttalat sig i denna riktning. 1887 års Wienkongress för hygien och demografi uttalade i en af sina resolutioner, att "de vuxna människans hälsa ofta lider genom en öfvermåttan lång arbetstid likasom genom nattarbete. Bägge utöfva ett skadligt inflytande på arbetarens moralitet och intelligens." Såsom det maximum af arbetstid, som ur hälsovårdssynpunkt bör tillåtas, angaf kongressen 10 à 11 timmar pr. dag. På en nyligen hållen vetenskaplig kongress i Limoges beklagade, ur fysiologisk synpunkt, den framstående läkaren och hygienisten Napias från Paris, att det stode så många svårigheter i vägen för en lagstadgad åtta timmars arbetsdag; och på en hälsovårdskongress i Brighton sommaren 1890 betonades nödvändigheten af, att den allmänna meningen kraftigt uttalade sig för kortare arbetstider. En åtta timmarsdag borde ej öfverskridas, då arbetet vore af hög intensitet.

Att civiliserade människolifs fördärfvande och förkortande genom öfverdrifvet lång arbetstid alls icke är något hjärnspeke utan ett allmänt, tallösa gånger ådagalagt sakförhållande skola vi se längre fram i vårt historiska kapitel.

4. Normalarbetsdagens betydelse för arbetarnes andliga välfärd.

Hade den civiliserade människan blott kroppsliga behof att tillfredsställa, kunde kanske intet annat sägas om en tio timmars arbetsdag än, att (enligt den berömde tysken Pettenkofer och schweizaren Hägler) den människa, som arbetar tio timmar om dagen, i allmänhet ovillkorligen behöfver söndagshvila för den fulla fysiologiska jämviktens bibehållande. Ett civiliserat samhälle förutsätter emellertid tillvaron hos medborgarne af sedliga och intellektuella behof, som pocka på tillfredsställelse.

Om en samhällsmedlem ej har tid eller krafter öfriga från förvärfsarbetet att ägna åt sina barns uppfostran, åt sin egen tidsenliga intellektuella utveckling, åt ett personligt och själfständigt deltagande i det offentliga lifvet o. s. v., så är hans existens helt visst ej så civiliserad, som vi älska skryta med, att "vår" tillvaro nu för tiden är. Och vi ha ej rätt att slå oss till ro med den tanken, att ifrågavarande medborgares materiella lif ju dock i många viktiga hänseenden är mycket bättre än hans farfaders var. Vi måste fordra, att hans andliga tillvaro skall vara förbättrad lika väl som hans materiella. Men hans andliga tillvaro kan ej vara god, om den ej är byggd på andlig frihet. Och blott den besitter verklig frihet, som icke blott har juridisk rätt att utveckla och i allmänna lifvet öfva sina andliga förmögenheter, utan ock har den därtill erforderliga ledigheten.

I slutet af förra århundradet talades stora ord om "oförytterliga människorättigheter", om "frihet, jämlikhet och broderskap"—i synnerhet om "frihet"! Man sökte tillförsäkra alla medborgare den juridiska rätten till andlig frihet—men det är först i slutet af vårt århundrade, som man på allvar börjat sträfva efter att också tillförsäkra alla medborgare det mått af ledighet, utan hvilket den andliga friheten förblir en död bokstaf i lagboken.

Vi hafva nu en utgångspunkt för bedömandet af normalarbetsdagens värde för arbetarnes andliga välfärd. Vi spörja: Hvad är frihet för en lönarbetare? Hur mycket har han kvar af sin juridiskt erkända frihet, om en absolut oreglerad konkurrens med kamraterna och de oberäkneliga konjunkturerna på världsmarknaden tvinga honom att sälja tolf eller fjorton timmar om dygnet åt en arbetsgifvare för ett ytterst knappt lifsuppehälle? Politiker och nationalekonomer, som studerat den modärna normalarbetsdagslagstiftningens och fackföreningsrörelsens inflytande på arbetarklassen (särskilt i England), hafva mångfaldiga gånger besvarat denna fråga på ett sätt, som kan sammanfattas i orden: lönarbetaren har så mycken frihet, som han hvarje arbetsdag har fri tid.

Det finns personer, som medge önskvärdheten af, att arbetarne få mer tid till andlig frihet, än de nu ha, men som anse normalarbetsdagslagstiftningen för ett frihetsfientligt och därför ovärksamt sätt att eftersträfva detta mål. Låt oss se.

Uti det förhållande, att arbetarne måste inskränka den "frihet", som kortsyntheten påstår sig vilja finna i en oreglerad konkurrens på arbetsmarknaden, för att ernå den verkliga frihet, som ligger i mer fri tid—däruti kan hvarken "själfhjäl" eller statsingripande ändra det allra minsta. Det är civilisationens lag, att människorna kunna betrygga det framåtskridande, hvars mål är frihet och lycka för alla, blott genom organisation, samvärkan, ömsesidig hjälp och alls ej genom ett barbariskt krig mellan individ och individ. På en arbetarmarknad med alldeles oreglerad konkurrens (med idel "fria" och "oberoende" arbetare, som frasen lyder) är det nämligen de arbetare, som ställa de lägsta anspråken på en civiliserad tillvaro och därför hålla tillgodo med låg lön och lång arbetstid, hvilka på längden ha bästa utsikt att få stadigvarande sysselsättning. De arbetare, som minst älska andlig frihet och därför ha lägsta behofvet efter fri tid, bestämma hur lång arbetsdagen skall vara i genomsnitt för alla arbetare. En i denna mening "fri" arbetsmarknad leder till största mått af andlig ofrihet bland arbetarne.

Emedan de begrepo detta, hafva arbetarne i alla högt civiliserade länder organiserat sig i fackföreningar. Tack vare dessa kunna arbetarne ernå bättre arbetsvillkor genom samfält tryck på arbetsgifvarne (ofta medelst sträjker) eller på lagstiftningen (medelst användande af arbetarklassens politiska inflytande).

Det kan icke vara tvifvel underkastat, att sträjker för kortare arbetstid äro ett för sämjan mellan medborgarne menligt och för samhället oerhört dyrbart medel att ernå, hvad en normalarbetsdagslagstiftning kan genomföra på ett för samhällsmoralens framåtskridande utveckling gynnsamt sätt. För att lagstiftningens värkan härvid i intet skall stå "själfhjälpens" efter, fordras blott, att den förra inskränker sig till att lagstadga, hvad arbetarnes flertal inom de olika facken förklara sig önska.

Inom vissa gränser lofvar normalarbetsdagen högre intellektuell utveckling, ju kortare arbetaren fordrar, att arbetstiden skall vara. Öfverdrifvet arbete gör människan slö och dum. Om arbetaren släpar tolf timmar dagligen, kommer han med nödvändighet att sämre använda de få stunder, som ej behöfvas till mat, hvila och sömn, än om han arbetar åtta timmar och har ett öfverskott af intellektuella och kroppsliga krafter att spendera under tre eller fyra timmars frihet. Det är en tusenfaldigt upprepad erfarenhet, att de, som hänge sig åt fylleri och djuriskhet under friminuterna af en tretton timmars arbetsdag, bli nykterister och trägna besökare af föreläsningssalar och aftonskolor under fritimmarna af en nio timmars arbetsdag. Redan därför, att det är hälsosammare för själen att arbeta någorlunda intensivt och intresserat under kortare tid än slött och motvilligt under längre, befordrar en förkortning af de nu öfliga arbetstiderna högre intellektuell utveckling bland arbetarne.

Normalarbetsdagen icke blott lofvar högre intellektuell utveckling åt arbetaren, utan kräfver ock densamma af honom. Detta är af synnerlig vikt att minnas, så länge normalarbetsdagen för

fullvuxna manliga arbetare ännu blott är ett önskemål. En normalarbetsdagslagstiftning blir nödvändigtvis utan värkan, om det ej inom arbetarklassen finnes frivillig organisation och solidaritetskänsla samt behof efter bildning och själfständigt intellektuellt lif.

Största möjliga uppdrifvande af arbetarnes fackliga och politiska organisationer samt vidast möjliga spridning af behofvet efter en bättre materiell och intellektuell existens äro oundgängliga villkor för, att en normalarbetsdag ej skall vara en död bokstaf. Blott i den mån som en viss förkortning af arbetstiden är ett lefvande behof inom en betydlig del af arbetarklassen, kan den bestå såsom ekonomisk verklighet.

Normalarbetsdagslagstiftning, facklig organisation, socialpolitisk arbetarrörelse, sträfvanden att bibringa arbetarne större bildning och högre behof öfver hufvud äro faktorerer uti det sociala framåtskridandet, hvilka stå i innerligaste samband med hvarandra.

På detta sätt föranledas vi att ur den kroppsliga och andliga hälsovårdens samfälda synpunkter uppställa som önskemål en normalarbetsdag på t. ex. nio, åtta eller sju timmar.

5. Normalarbetsdagen ur nationalekonomiska synpunkter.

10

I första hufvudafdelningen af detta kapitel skola vi, liksom i de två närmast föregående kapitlen, behandla önskvärdheten för arbetarne af en normalarbetsdag—men denna gång ur nationalekonomiska synpunkter. Det skall framhållas, hurtillvida normalarbetsdagen synes kunna befördra arbetarnes frihet och trygghet som näringsidkare. Dessa betraktelser skola ge oss anledning att tillika besinna normalarbetsdagens önskvärdhet för kapitalisten samt för vår tids ekonomiska utveckling öfver hufvud.

11

I den andra hufvudafdelningen skola vi sysselsätta oss med det högviktiga spörsmålet: är en förkortning af arbetsdagen möjlig utan en förminskning af dag- eller veckolönen samt utan annan försäkring af arbetarnes lefnadsvillkor?

Arbetskraften är en vara. Där af följer visserligen, att arbetsmarknaden lyder den vanliga varumarknadens lagar—men ej att den uteslutande måste lyda desamma. Varan arbetskraft är icke ett själfständigt materiellt föremål, utan människan själf med hela hennes personlighet, hennes anspråk och intressen; den som köper eller rättare hyr denna vara (arbetet) erhåller därigenom en rättighet, ett herravälde öfver varuägarens (arbetarens) person. Ett herravälde, som öfvar inflytande på arbetarens hela kroppsliga och andliga lif, på hans sociala och politiska existens. Vidare utmärker sig arbetsvaran därigenom, att arbetet är varuägarens (arbetarens) nödvändiga och i regel enda förvärfsskälla. I det ögonblick arbetaren ej kan sälja sin vara, har han intet mer att lefva af—kan sålunda ej lägga sin vara i magasin för att vänta på bättre efterfrågan. Arbetarne kunna ej med några upptänkliga försiktighetsmått mot för stark folkökning ändra tillbudet på arbetsvaran i öfverensstämmelse med det snabba växlandet i efterfrågan eller med det lika oberäkneliga införandet af nya, mer arbetsbesparande maskiner—allt förhållanden, som i hög grad utmärka vår tid. I nödfall måste arbetarne därför sälja sin vara till hvarje pris—eller svälta i hjäl.

Det ligger sålunda i lönsystemets (och därmed i privatkapitalismens) natur, att arbetsköparen (kapitalisten) och arbetssäljaren (arbetaren) alls icke äro likställda. Arbetarens förmåga att bestämma öfver sitt lefnadssätt och särskilt öfver sina arbetsförhållanden (arbetstidens längd m. m.) är uppenbarligen ytterst ringa, då han—af ekonomiska växlingar, kriser, införandet af nyuppfunna, arbetsbesparande maskiner, godtyckligt inskränkande af produktionen genom kapitaliststringar o. s. v., öfver hvilka han alls ej är herre—kan tvingas att välja hvilka arbetsvillkor som hälst eller att svälta i hjäl. Ett sådant val är ej ett fritt val; och det är en grym lek med ord att kalla ett sådant tillstånd frihet.

12

Kommer man nu med invändningen, att normalarbetsdagen vore ett intrång på näringsfriheten (eller på friheten, som uttrycket vanligen lyder)—spörja vi: på hvilken näringsfrihet, på hvilken frihet? Väl ej på någon, granskarens inbillning oklart föresväfvande, idealisk näringsfrihet, utan på den modärne lönarbetarens näringsfrihet, sådan den i själfva verket är. Det är ej svårt att se, att normalarbetsdagen är en högst väsentlig utvidgning af denna frihet. Ingen människa önskar neka en man rättigheten att arbeta så länge han behagar; samhället gör blott anspråk på rätten att hindra honom från att sälja sitt öfverskottsarbete på ett sådant sätt, att andra arbetare därigenom bli nödsakade att arbeta lika länge som han. Inseende detta har en af statssocialismens största fiender i England skrivit: "Detta århundrade har bevittnat två stora upptäckter på regeringsvetenskapens område. Den ena är: den ofantliga fördelen af frihandel. Den andra: den fullkomliga nödvändigheten af att skydda arbetaren på lagstiftningens väg."

Låt oss nu se, hur normalarbetsdagen skulle invärka på arbetarnes ekonomiska trygghet—d. v. s. på två svåra, för vår tid synnerligen utmärkande socialekonomiska missförhållanden: de periodiskt återkommande ekonomiska kriserna och den beständiga, sig under kriserna på ett förfärande sätt förvärrande arbetslösheten.

En normalarbetsdag betyder otvifvelaktigt ett höjande af arbetarnes lefnadsvillkor—ty den stärfjar den af låga löner beledsagade urartningen af arbetarståndet, hvilken följer med omättligen lång arbetstid. Ju mer urartat arbetarståndet är, dess mindre konsumerar det—och desto våldsammare bli kriserna, hvilkas yttersta grund just är brist på konsumtionskraft (eller rättare köpkraft) i samhället. Kriserna sägas i dagligt tal bero på öfverproduktion—ett uttryck, som skenbart alldeles riktigt beskriver en marknad, hvilken är öfverfylld af varor, som sakna köpkraftiga afnämare; det är dock blott ett bakvänt namn på underkonsumtion, ty arbetarne gå ju omkring svultna, illa klädda och illa hysta i den öfverfyllda marknaden. Förkortad arbetsdag måste därför i någon mån mildra krisernas häftighet. Om ett förhindrande af kriserna kan dock ej vara tal—därtill är normalarbetsdagen ett allt för enastående och ovanligt steg i riktning af arbetarklassens höjande och de sociala missförhållandenas häfvande.

13

Ej håller kan man antaga, att normalarbetsdagen skall i någon storartad utsträckning eller för någon längre tidrymd bortskaffa arbetslösheten. Skulle en normalarbetsdag, som innebure en någorlunda betydlig sänkning af arbetstiden, blifva genomförd, hafva arbetsgifvarne minst två utvägar, som äro mer lockande än den, att anställa flera arbetare. I många fall kunna arbetsgifvarne genom ökande af arbetsintensiteten få af sitt gamla arbetarantal en lika stor arbetsmängd under den kortare arbetstiden som förut under den längre. I talrika andra fall skola de taga sin tillflykt till bättre maskiner, hvilka med ens onödiggöra ett ökande af arbetsstyrkan. "Maskinen utrotar arbetaren". Nutidens förmåga att förbättra kraft- och arbetsmaskinerna samt att åt näringsidkaren tämja nya naturkrafter är så fabelaktig, att man gör bäst i att ej profetera om,

hvad som icke kan ske på detta område.

Spörsmålet om normalarbetsdagens önskvärdhet för den samhällsklass, som äger jorden och de af människohand förfärdigade produktionsmedlen, kan uttryckas på följande sätt: Skulle den löneförhöjning, som en förkortad arbetsdag med oförminskad lön innebär, vara möjlig utan en motsvarande minskning i kapitalisternas och jordägarnes inkomster?

Då arbetsresultatet i väsentlig mån är beroende af arbetarens kraft och vilja, så är det möjligt, att arbetslusten och den genom en omåttligt lång arbetstid försvagade arbetskraften stegras och att arbetarne på kortare tid utföra detsamma som förut. Ja, det kan till och med inträffa, att arbetarne på kortare tid uträtta mer och bättre arbete. Saken är, att arbetets intensitet står i omvänt förhållande till arbetsdagens längd. Om två alldeles lika kraftiga arbetare utföra samma slags arbete, men den ena arbetar 14 timmar dagligen och den andra 10 timmar, är det mycket sannolikt, att den förra på längre tiden förmår uträtta mindre än den senare. Vi skola i vårt historiska kapitel ge åtskilliga bevis härför.

Annorlunda ställer sig kanske förhållandet, då arbetet är af ytterligt mekanisk natur (blott består i betjänaandet af högt fulländade maskiner). Då kan det hända, att en förlängning af arbetstiden i betydlig mån sänker varornas produktionskostnader (så till vida som dessa bestå i hushyra, jordränta och amortisering af anläggningskapitalet) samt dessutom nedtrycker arbetslönen. Detta senare därigenom, att den omåttligt långa arbetstiden sänker arbetarnes konsumtionsförmåga och allmänna lefnadsvillkor—två viktiga faktorer för bestämmandet af lönhöjden. I dylika fall hafva lagstiftningsåtgärder mot den långa arbetstiden räddat arbetarklassen från den förfärligaste urartning (t. ex. i England)—ehuru ej utan våldsamma protester, ja rent af olagligt motstånd af de kapitalister, som ansågo sina vinster minskade.

Man har i England framhållit, att, då sålunda kortare arbetstid betyder lägre profiter, det dock ingalunda är sagt, att kapitalasamlingen sjunker. Iakttagelser ha visat, att hastigare omsättning af kapitalet (tack vare ett genom kortare arbetstid möjliggjort intensivare arbete!) uppväger denna befarade värkan och att äggelsen till kapitalbesparing ej sjunker med profitens sjunkande. En annan viktig, hithörande omständighet är, att förkortad arbetstid befördrar storindustrins utveckling, emedan den äggar fabrikanter och jordbrukare till användandet af nyare och mer fulländade maskiner. Dessa senare kunna mindre kapitalister ej skaffa sig; de bli därför undanträngda; och i stället uppstå jätteetablissemang, som åtnjuta alla de ekonomiska fördelar, hvilka stordrift kan förläna. Äfven detta är ett bevisat, historiskt sakförhållande.

✻

Nu till en lika viktig som svår punkt i vårt betydelsefulla ämne: den nationalekonomiska möjligheten af normalarbetsdagen utan förminskning af arbetarnes dag- eller veckolön eller annan försämring af deras lefnadsvillkor.

Läran om folkökningen samt om jordens och det mänskliga arbetets alstringsförmåga, läran om arbetslönen och läran om utrikeshandeln skola förse oss med lika många olika grupper af skäl för och mot.

Somliga nationalekonomer anse, att de närvarande befolkningsförhållandena äro främsta orsaken till fattigdomen och sålunda också till de öfvermåttan långa arbetstiderna. De tro nämligen, att befolkningen i de civiliserade länderna redan hunnit bli så talrik, att man (i följd häraf och icke i följd af några andra omständigheter) nödgats odla jord, hvilken är så ofruktbar, att den nätt och jämt förmår afkasta, hvad arbetaren behöfver för ett nödortfigt lifsuppehälle. De medborgare, som arbeta under dessa ogynnsamma naturförhållanden, kunna uppenbarligen icke förkorta sin arbetsdag utan att förkorta sin lön. Om vi nu antaga, att dessa jordarbetare konkurrera *fullkomligt* fritt med alla andra arbetare i samhället, så är det klart, att *inga* arbetare kunna afkorta arbetsdagen utan att förlora en del af den nu gängse årsinkomsten—så vida icke folkstocken minskas. I den frivilliga inskränkningen af befolkningsciffran skulle man då äga det enda dugliga medlet mot nästan alla de viktigaste sociala krämporna.

Det är en egendomlighet för denna och många andra invändningar mot normalarbetsdagen, att de innebära ett förbiseende eller ett underskattande af den roll, som den mänskliga arbetskraftens alstringsförmåga spelar i produktionen.

Vi tänka här på den mänskliga arbetskraftens genom civilisationen stegrade alstringsförmåga till skillnad från jordens naturliga alstringsförmåga. Ett exempel skall förtydliga meningen. Antag, att en jordegendom består af tusen lika stora, men icke lika fruktbara jordlappar, samt att det finns tusen lika starka och skickliga arbetare, som den ena efter den andra, samt alldeles oberoende af hvarandra, börja odla hvar sin jordlapp. Antag vidare, att den först anlände arbetaren får det fruktbara jordstycket samt så undan för undan, tills den sist anlände (d. v. s. den tusende i ordningen) får nöja sig med det allra ofruktbaraste af allesamman. Om nu alla anstränga sig lika mycket (det vill i detta fall säga, arbeta lika mycket), blir naturligtvis resultatet, att den förste skördar mest för sitt arbete och de andra mindre och mindre, ända till den tusende, som skördar minst (säg: just nätt och jämt att lifnära honom). Antag, att under dessa förhållanden afkastningen från hela egendomen är 5,000 ton lifsförnödenheter, samt att afkastningen ej skulle stiga högre än till 8,000 ton, om hvar odlare arbetade med samma styrka precis *dubbelt* så många timmar om dagen som förut. Det är uppenbart att de ekonomiska förhållandena på denna jordegendom helt och hållet behärskas af lagen för sjunkandet af jordens naturliga alstringsförmåga. Ju *fler* arbetare, som anställas, desto *mindre* genomsnittsafkastning pr man. Ju *mer* hvarje särskild odlare arbetar (utöfver en viss gräns), desto *mindre* är hans belöning pr timme af ansträngning. Inträffar det

däremot en sådan förändring i de ekonomiska förhållandena på godset, att afkastningen stiger från 5,000 ton till 8,000 ton eller mer, utan att någon af de 1,000 arbetarne ökar antalet af dagliga arbetstimmar eller stegrar ansträngningen under hvar arbetstimme—då kunna vi med rätta säga att *arbetets* alstringsförmåga *stiger*, ehuru *jordens* naturliga alstringsförmåga *sjunker*.

Hvilken förändring på egendomen skulle kunna medföra en sådan stegring af arbetets alstringsförmåga? En blick på den ekonomiska utvecklingens gång i alla civiliserade länder ger oss svaret. Det är det ensamma arbetets ersättande med samarbete och arbetsdelning.^[1]

Organisation och samarbete i stor skala stegra människans arbetsförmåga genom att förbättra hennes kroppsliga, intellektuella och sedliga natur, möjliggöra att hon uppfinner och använder arbetsbesparande maskiner samt tillstodja henne att med underbart ringa arbetsmöda tämja allehanda naturkrafter att utföra den tyngsta och för hennes utveckling minst fördelaktiga delen af det nödvändiga arbetet. Om det på egendomen i vårt exempel produceras tillsammans 5,000 ton, då 1,000 enskilda arbetare odla den, skall det kanske produceras 9,000 ton, då dessa samarbete och organisera sig—och det ehuru de enskildas arbetsmöda förblir, hvad daglig arbetstid och ansträngning beträffar, alldeles densamma som den var förut.

Det är mycket lätt att med statistik påvisa, att det mänskliga arbetets alstringsförmåga stiger utomordentligt hastigt i alla civiliserade länder.^[2] Ja, många nationalekonomer anse, att folkstockens ökning i ett gifvet land för närvarande förorsakar en tillökning i arbetets alstringsförmåga, hvilken är ansenligt större än den minskning i den brukade jordens naturliga alstringsförmåga, hvilken blir en följd af att tillökningen i folksiffran tilläfvventyrs tvingar till nyodling af ofruktbarare trakter.

Frågan är nu: Hvad inflytande har normalarbetsdagen på det mänskliga arbetets alstringsförmåga?

Om man tar många års genomsnitt, som man ju måste göra, då det är fråga om en folkhushållningsfråga af detta slag, skall man finna, att det inom ett visst yrke dagligen produceras mindre pr man i de värkstäderna, uti hvilka arbetarne äro sysselsatta 11 timmar om dagen, än uti de värkstäderna, som ha blott 9 timmars daglig arbetstid för sina arbetare. Ja, det har iakttagits inom samma värkstad, att arbetsprodukten pr arbetare stigit, då arbetsdagen förkortats från 11 till 8 eller 9 timmar.^[3] Denna företeelse beror därpå, att arbetaren behöfver icke blott *lifs-* utan ock *skicklighets-*uppehälle. Arbetar han 13 timmar dagligen, slites hans lifskraft i förtid; arbetar han 11 timmar dagligen, så är hans duglighet och arbetsraskhet nödvändigtvis mindre än då han arbetar blott 8.

Förkortning af en mycket lång arbetsdag har äfven sina värkningar på produktionsmetoderna. Allra först tenderar den att öka arbetsmaskinernas hastighet och inom kort äfven att ersätta äldre maskiner och metoder med snabbare och mer arbetsbesparande dylika. Denna utveckling drifves dock stundom så långt att den ofvan skildrade fördelen af arbetsdagens förkortning går förlorad. Englands bomullsarbetare klaga öfver, att de nu under en 9½ timmars arbetsdag måste anstränga sig mer än förr under 13 timmar.

En del nationalekonomer hafva framhållit, att en normalarbetsdagslagstiftning, som *förbjöde* att någon fabrik eller affär arbetade mer än 8 eller 9 timmar dagligen, skulle hämma utvecklingen inom vissa näringar, emedan det under sådana förhållanden icke kunde bli lönande att anskaffa dyrbara maskiner, hvilka måste förbli oproduktiva under 16 eller 15 timmar af dygnets 24. Däremot skulle en normalarbetsdag, som tillstodde användandet af *två arbetarskift*, hvarterda arbetande 8 eller 9 timmar, ha alldeles motsatt värkan—d. v. s. skulle möjliggöra anskaffandet af maskiner, hvilka äro för dyrbara att använda under den nuvarande, 11 eller 12 timmar långa arbetsdagen.

Det kvarstår sålunda som en öfvervägande och ytterst betydelsefull fördel, att förkortning af arbetsdagen i allmänhet otvifvelaktigt *befordrar storindustrins utveckling* och därigenom *ökar nationalförmögenheten*.^[4]

Vi ha behandlat denna sida af saken så utförligt, emedan det är af alldeles afgörande vikt för uppfattningen af normalarbetsdagens nationalekonomiska betydelse, hvilken föreställning vi ha om förhållandet mellan jordens alstringsförmåga, det mänskliga arbetets alstringsförmåga och nationalväståndet. Innan vi sökt afgöra, huruvida normalarbetsdagen öfver hufvud är egnad att göra produktionen dyrare eller billigare, kunna vi nämligen ej bilda oss en föreställning om arten af dess invärkan på lönarbetarnes lefnadsförhållanden.

Frågan blir nu, hvad inflytande en förkortning af arbetsdagen kan ha på nationalförmögenhetens fördelning, d. v. s. på *arbetslönens storlek*.

En af vetenskapen visserligen för länge sedan allmänt öfvergifven, men i riksdagsdebatter och tidningsartiklar ännu spökande lära säger, att det finnes i samhället en för kortare tider oföränderlig mängd af nyttigheter, ur hvilken samtliga arbetslöner betalas (liksom ur en gifven fond eller "lönfond"). Vore denna lära riktig, att i ett gifvet skede finns en oföränderlig kapitalmängd, ur hvilken arbetslönerna betalas, skulle sysselsättandet af nu arbetslösa medborgare (hvilket man motser skola bli den omedelbara följden af normalarbetsdagens införande) uppenbarligen ansenligt nedtrycka lönerna.

Sanningen är emellertid, att samhällets *förmåga* att betala arbetslöner icke beror på storleken af en viss del af kapitalisternas rörelsekapital, utan på storleken af *samtliga* medborgares *inkomster*. En social förändring, hvilken (som normalarbetsdagen) sannolikt medför ett förökande af nationalförmögenheten, kan sålunda näppeligen förkastas på grund af någon "lönfondsteori".

Många anhängare af normalarbetsdagen påstå, att den skulle höja lönerna genom att *minska anbudet* på arbetare. Detta påstående stöder sig stundom på förutsättningen, att åtgärdens

omedelbara och beständiga följder skulle vara desamma. En allmän förkortning af arbetsdagen skulle visserligen tvinga många arbetsgifvare att anställa flera arbetare. De arbetslösas antal skulle minska och arbetarne ha större lätthet än förut att tilltvinga sig högre lön. Som vi redan sett, skulle dock produktionsmetodernas förbättring i sinom tid tämligen allmänt upphäva denna värkan. Blott i det fall, att dubbla arbetarskift kunna användas, torde påståendet vara riktigt för längre perioder. Ett annat försvar för normalarbetsdagens förmåga att höja lönen grundar sig på antagandet att normalarbetsdagen skulle varaktigt minska arbetarens ekonomiska produktivitet och därigenom göra *fler* arbetare nödvändiga. Äfven om denna förutsättning vore grundad, skulle lönerna sannolikt snart sjunka igen. Man invänder nämligen, att lika litet som det finns någon "lönfond", finns det någon "arbetsfond", det vill säga någon bestämd mängd arbete, som måste göras; nationalproduktionen skulle tendera att minska, och ehuru kapitalet sannolikt skulle nödgas varaktigt bära en del af förlusten, skulle dock arbetarne få vidkännas en inskränkning i sin konsumtion (särskilt genom sänkning af lönens köpkraft).

Statistiken synes bevisa, att förkortad arbetsdag *till en början* höjer lönen och minskar arbetslösheten, men att lönen (tack vare den förkortade arbetsdagens benägenhet att befordra den storindustriella utvecklingen) börjar sjunka och arbetslösheten tilltaga igen efter en längre eller kortare tid. Vi få dock ej glömma, att förkortad arbetsdag tenderar att höja arbetarens anspråk på lifvet och att *därigenom* stärka hans förmåga att tilltvinga sig och kvarhålla en högre lön än tillföre. Blott i denna indirekta mening torde normalarbetsdagen kunna sägas befordra bättre lönevillkor.

Det återstår ännu många nationalekonomiska synpunkter, ur hvilka normalarbetsdagen kan diskuteras—men utrymmet bjuder oss att afbryta här. Särskilt är det af stort intresse att undersöka, hvilket inflytande *handel* mellan två länder, af hvilka det ena har normalarbetsdag, det andra icke, utöfvar på det förra. Om normalarbetsdagen för tillfället eller varaktigt höjde produktionskostnaderna inom någon näringsgren, skulle kapitalet naturligtvis hafva en viss tendens att utvandra till länder, som ej infört normalarbetsdag. Ehuru kapitalet ingalunda är *så* lätt flyttbart, som många kapitalister påstå, då de ha tvister med sina arbetare, så är denna fara dock tillräckligt stor att göra en *internationell* normalarbetsdagsrörelse i hög grad betydelsefull.

1. Se Verdandis småskrifter N:o 4.
2. Se Verdandis småskrifter N:o 11.
3. Denna erfarenhet är gjord af flera stora engelska arbetsgifvare, hvilka nyligen infört åttatimmarsdagen i sina värkstäder.
4. Det vore mycket lätt att, om utrymmet medgäfvde, här anföra statistik, som bevisar att hög civilisation, höga arbetslöner, stor och snabbt växande nationalförmögenhet samt korta arbetstider gå hand i hand, under det att låg civilisation, låga löner, nationell fattigdom och oerhört långa arbetstider förekomma tillsammans. Det är genom att förbättra sin ekonomiska organisation och sina produktionsmetoder samt genom att *höja produktiviteten af sina medborgares arbetskraft*, som en nation blir rik; men icke genom dagsvärken af kropps- och själsmördande längd. Följande ur ett engelskt arbete hämtade tabell är upplysande, då man erinrar sig, att *Ryssland* har de *längsta* arbetstiderna och att den ryske arbetaren är den *minst* produktive i Europa, under det att *England* har de *kortaste* arbetstiderna och den engelske arbetaren är den *mest* produktive i Europa.

Länder.	Använda procent ångkraft,	hvilken pr 1,000 fot-ton kostar kr.	Genomsnittliga veckolöner kr.
Ryssland	10	0,95	13,50
Österrike	29	1,21	14,40
Italien	34	1,34	13,50
Portugal	34	1,59	13,50
Skandinavien	34	0,77	14,18
Spanien	41	1,04	14,40
Holland	45	1,10	18,00
Frankrike	58	1,07	18,90
Tyskland	60	0,87	14,40
Schweiz	71	0,84	18,00
Belgien	73	0,75	18,00
Storbritannien	78	0,63	27,90

Den moderna civilisationens sociala historia är ännu oskrifven, och därför finns det blott få, som hafva en riktig föreställning om kampen om arbetstiden, dess ofantliga omfång, dess fruktansvärda bitterhet och dess utomordentliga kulturhistoriska betydelse. En på ofullständig sakkännedom och förutfattade ideer grundad lära om, att de ekonomiska krafterna skulle hafva en naturlig tendens att leda allt till det bästa i den bestående samhällsordningen, om man blott gånge dem frihet från all annan lagstiftning än polisreglementet, har i det förflutna gjort lärda och olärda så blinda för den verkliga betydelsen af det vilda tumultet rundt omkring i arbetets värld, att vi numera knappast kunna fatta möjligheten af en dylik fördomsfullhet. Vår ytterligt praktiska tid har slutligen tämligen allmänt lyckats att göra oss till "realister" äfven i vår syn på de sociala tingen. Själfbevarelsedriften har tvungit äfven vår tids mäktigaste att vräka de vackra och lugnande teorierna öfver bord och att söka begripa verkligheten—den må nu innebära hvad den vill.

Enligt den moderna vetenskapen är kampen om arbetstiden ett ödesdigert och sorgligt, historiskt sakförhållande—samt alls ej ett sakförhållande från i går. Detta är af stor vikt att fatta för dem, hvilka hafva benägenhet att tro, att ropet efter förkortad arbetstid, efter normalarbetsdag, efter åttatimmarsdag är ett löst, godtyckligt påfund, som har sitt ursprung i det yngsta arbetaragitoriska tumultet.

I England.

England är storindustriens moderland—en ära, som dess arbetarklass fått betala med en förfärande mängd oförskylda lidanden. I närmaste sammanhang härmed står den omständigheten, att England gått i spetsen och hunnit längst, då det gällt att stifta lagar, som skola skydda lönarbetarnas lif och människovärde mot produktionssystemets tendens att fördärfva bäggedera. Englands politiska utveckling allt sedan medeltiden har i hög grad bidragit att förvandla den allra största delen af befolkningen i ett för jorden skilt, uti städerna allt mer sammanträngt, egendomslost proletariat. Härtill kommer, att de maktägande, då lönarbetarne blifvit sällsynta i följd af härjande farsoter under trettonhundratalet, hade börjat lagstifta för att förlänga arbetsdagen och hade fortsatt därmed ända till början af sjuttonhundratalet. Då de underbara, verklig stordrift tillståndande uppfinningar af kraft- och arbetsmaskiner gjordes i slutet af förra århundradet, fanns det därför i England redo en ofantlig klass af medborgare, som ingen annan existensskälla hade än säljandet af sin arbetskraft och som redan vants vid långa, regelmässiga dagsvärken.

22

Tack vare Englands många politiska och naturliga fördelar blef den nya, storindustriella utvecklingen oerhört snabb och storartad—under det dess frånsida, arbetareländet, snart började erbjuda en otroligt hemsk anblick. Kvinnor, halfvuxna individer och barn släpade i fabrikerna än hela dagen, än hela natten, än både natt och dag utan åtskillnad. Det var regel, att barn under tretton år arbetade tolf timmar och mer. Ty värr saknas utrymme att närmare dröja vid hithörande företeelser. Det med den ohyggligaste kroppsliga och andliga urartning hotade engelska arbetarståndet sökte visserligen göra motstånd, men utan framgång. Kapitalisterna hade öfverhand—och England vann sitt ännu ej förväskade rykte att vara "ett paradiset för den rike, en skärseld för den vise och ett helvete för den fattige".

Från 1802 till 1833 grep parlamentet in med fem olika lagar mot omåttligt långt barnarbete i fabrikerna. Dessa blefvo dock fullständigt värbkningslösa, eftersom man ej anslagit ett enda öre för öfvervakandet af deras efterlefnad. Först med fabrikslagen af 1833 för väfnadsfabrikationen får den modärna industrin en normalarbetsdag. Individer mellan 18 och 13 år få enligt densamma ej arbeta längre än 12 timmar dagligen, barn mellan 13 och 9 ej mer än 8 timmar och barn under 9 alls icke. För alla dessa blef nattarbete förbjudet. Samtliga bestämmelser tillstodde dock vissa undantag. Mot denna lag och dess utvidgning af 1844 gjorde fabrikanterna det mest energiska motstånd—så väl på agitationens väg som på lagöfverträdelsens och lagvrängningens. Arbetarne hade emellertid efter 1838 gjort en tio timmars normalarbetsdag till mål för en storartad rörelse—och hela den storindustriella utvecklingen dref oemotståndligt hän mot en allt strängare ordning för fabriksarbetet. "Dessa ytterligt noggranna bestämmelser"—säger socialisten Karl Marx i sitt berömda arbete om "Kapitalet"—"hvilka så militäriskt likformigt reglera arbetets perioder och gränser samt hvilostunderna efter klockslaget, voro ingalunda ett alster af parlamentariska hårklyfverier. De utvecklade sig så småningom ur förhållandena; de visade sig vara naturlagar för det modärna produktionssättet. Deras formulerande, officiella erkännande och fastslående af staten voro resultat af långvariga klassfäjder."

23

1846-47 infördes efter en oerhört hetsig agitation frihandeln uti England; samtidigt nådde arbetarnes rörelse för tiotimmarslagen sin största styrka—delvis underblåst af de hämdlystna skyddstullsvännerna. 1847 genomdrefs ytterligare en utvidgning af arbetarskyddslagarna—trots nytt och ytterligt häftigt motstånd å fabrikanternas sida. Det vore svårt att öfverskatta den andel, som Englands fabriksinspektörer hade i dessa kulturintressets segrar öfver det kortsynt själfviska fabrikantintresset. Många af dessa tjänstemän framstodo som verkliga folktribuner af oklanderligt mod och hög moral. Det förekom till och med, att fabriksinspektörerna med äkta engelsk själfständighet vägrade att lyda vinkar från regeringen om mildare tillvägagående mot fabrikanterna, då dessa senare efter 1848 med förnyad kraft fortsatte sin kamp mot fabrikslagstiftningen samt med sina petitioner lyckades bringa en inrikesminister till vacklande hållning i frågan. 1850 och 1853 blef 1848 års lag om kvinno- och barnarbetets dagliga längd i väfnadsindustrierna fullständigad, så att fabrikanternas länge framgångsrika försök att på hvarjehanda sätt kringgå lagen nu ändtligen blefvo fruktlösa.

Ehuru lagen alls ej omnämde de manliga arbetarne, blef dock äfven deras arbetsdag med nödvändighet förkortad, eftersom männens värksamhet i väfnadsfabrikerna var beroende af kvinnornas och barnens. Resultatet var, att under det stora ekonomiska uppsvinget i England 1853-60 visade den af normalarbetsdagen skyddade delen af arbetarklassen en så i ögon fallande kroppslig och sedlig förbättring, att densamma kan karaktäriseras som en pånyttfödelse.

24

Den engelska "fabriks- och värbstadslagen" af 27 maj 1878 (med tillägg af 25 aug. 1883) bildar afslutningen på den lagstiftning, hvilkens historia ofvan blifvit flyktigt antydd. Den innehåller 107 hufvudstycken. Se här några hufvudpunkter angående arbetstiden. Arbetets begynnelse- och sluttimme måste finnas offentlig tillkännagifna i anläggningen. Detsamma gäller måltidstimmarna, hvilka för alla skyddade personer måste infalla samtidigt. Det får alls ej arbetas under måltids- och hvilostunderna, ej håller från 9 på aftonen till 6 på morgonen, ej håller på lördagseftermiddagarna (efter kl. 2-4), ej håller på söndagarna och på kyrkliga och borgerliga helgdagar. Nästan alla öfriga bestämmelser gälla barn, ynglingar och kvinnor; och lagstiftningen till dessas skydd måste förbigås så väl här som i det följande, ty denna lilla skrift har ju till uppgift att behandla normalarbetsdagen för vuxna män.

Hvad den verkliga förekommande arbetstiden beträffar, är den inom de skyddade industrigrenarna i genomsnitt 54-56 timmar i veckan (för bägge könen). Tack vare Englands beundransvärda fackföreningsväsen finns det åtskilliga grupper af manliga arbetare (af det "yrkesskickliga" slaget), som arbeta blott 48-54 timmar i veckan. Däremot äro bland Englands

järnvägstjänstemän 15 timmars och ännu längre o a f b r u t e n arbetstid ty värr intet ovanligt. Bland "utsvettning"-systemets offer är 14-16 timmars arbetsdag mycket vanlig. De manliga och kvinnliga bodbetjänarna arbeta ofta 16 till 17 timmar dagligen.

I Nordamerika.

Speciallagstiftningen till skydd för arbetarnes berättigade intressen mot de missförhållanden, som kunna bli en följd af den fria konkurrensen i det bestående samhället, är i Nordamerika icke unionsregeringens utan de enskilda statsregeringarnas sak.

Ett lands arbetarskyddslagstiftning är i regel en följd af en arbetarrörelse och framträder vanligen som en kompromiss af staten med den arbetande klassens fordringar, säger en amerikansk författare på detta område, d:r W. Cave Tait, och tillägger: "Äfven nu för tiden, då lagstiftningen på detta område fortfarande är i full gång, äro arbetarne den egentliga drifvande kraften i densamma; de anvisa den beständigt nya uppgifter. Karaktäristiskt och i viss mån särskilt utmärkande för Amerika är, att från början intill närvarande stund hafva arbetarnes hufvudfordran och hufvudsträfvän riktats på förkortandet af arbetsdagen och införandet af en laglig normalarbetsdag." På alla arbetarkongresser, i alla arbetarföreningar och uti all arbetaragitation har denna fordran spelat en hufvudroll sedan mer än 50 år tillbaka. Ursprungligen fordrade arbetarne en tio timmars arbetsdag. Sedan det lyckats dem att nästan öfverallt genomdrifva densamma, går deras fordran ut på en åtta timmars normalarbetsdag. Agitationen för arbetstidens sänkande till tio timmar började i Massachusetts på 1820-talet. Då var det vanligt, att de amerikanska fabriksarbetarne släpade från 9-12 timmar om vintern och 12-16 timmar om sommaren. Arbetarne klagade framför allt öfver att denna långa arbetstid var förenad med outhärdligt låga löner.

Från 1830 till 1850 voro Förenta staterna skådeplatsen för en storartad arbetarrörelse—facklig och kooperativ. I somliga stater visade sig regeringarna fientliga mot tiotimmarsrörelsen; talrika sträjker slutade med arbetarnes nederlag; och intill 1850 hade denna normalarbetsdagsrörelse haft blott en viktig framgång: den att unionsregeringen 1840 förordnade om tiotimmarsdagens införande i alla dess värkstäder. På 1850-talet hade rörelsen större framgång. Flera stater gjorde tio timmar till en laglig arbetsdag—för det fall, att intet annat aftal träffats. Allmänna meningen började mer och mer uttala sig för arbetarnes fordran, och dessa fortsatte med en ytterst energisk agitation. Följden var, att i början på 1860-talet var tiotimmarsdagen allmänt öflig i samtliga industrigrenar med undantag af nordstaternas väfnadsindustrier. (Numera gäller tiotimmarssystemet äfven för väfnadsindustrierna.)

Omkring 1865 börjar en ännu mäktigare arbetarrörelse. Det var de amerikanska fackföreningarnas blomstringstid. I augusti 1866 sammanträdde uti Baltimore en församling af *Trades unions* och *Trades assemblies* (fackliga föreningar och sällskap) för att rådgöra om arbetarfrågan och grundade *The National Labour Union* (den nationella arbetarföreningen). Denna förening uppställde åttatimmarsdagen som det närmaste målet för arbetarklassens sträfvän; och sedan denna tid agitera de amerikanska arbetarne med stor energi och hårdnackenhets för denna fordran. Den första stora framgång, som denna agitation ernådde var unionsregeringens lag af maj 1868, som införde åttatimmarsdagen i alla unionsregeringens värkstäder. Detta exempel invärkade på statsregeringarna, och Illinois, Wisconsin och Pennsylvanien hafva gjort åtta timmar till laglig arbetsdag—visserligen åter med förbehållet, "så vida ej annan öfverenskommelse träffats." I staten New York är åttatimmarsdagen öfver hufvud införd för alla fabriksarbetare. Dessutom har åtta timmars daglig arbetstid redan blifvit regel i flera af Förenta staternas industrier. Arbetarne hoppas därför^[5] med säkerhet, att denna arbetstid med tiden skall blifva allmän, såsom förut fallet var med tiotimmarsdagen.

Som nämnts, är arbetarlagstiftningen staternas enskilda sak—hvarför stora afvikelser och ojämnheter springa i ögonen, då man granskar hela Unionens hithörande lagar. Öfver hufvud måste den nordamerikanska arbetarlagstiftningen karakteriseras som i hög grad bristfällig och outvecklad. Hvad de fullvuxna männen angår, finns valfria tio timmars normalarbetsdag i fem stater och obligatorisk tio timmars normalarbetsdag i tre stater. Sex stater ha valfria åtta timmars normalarbetsdag. I två stater äro åtta timmar laglig arbetsdag vid offentliga arbeten.

Den verkliga dagliga arbetstiden är för närvarande i de flesta amerikanska hufvudindustrier 10 timmar; 11 timmar förekomma i flera; 12 timmar i jämförelsevis få. Antalet årliga arbetsdagar synes i det stora flertalet fall vara genomsnittligt 300. Åtskilliga näringar med 270, 250, ja 220 dagar och mindre förekomma dock. Eftersom statistiken är mycket osäker, kunna dessa siffror blott gälla som antydningar.

I Österrike och Schweiz.

I Österrikes fabriksmässigt bedrifna anläggningar får arbetstiden (minus hvilostunderna) ej öfverstiga 11 timmar om dygnet, i bärgvärken får den ej öfverstiga 10 timmar för någon arbetare. De dagliga hvilostunderna måste uppgå till minst 1½ timme. Söndagsarbete är förbjudet, då det ej är en oafvislig nödvändighet. Öfver hufvud tillstådja dessa lagar mycket talrika undantag.

Vetenskapliga iakttagare hafva fällt följande yttranden om dessa arbetarskyddslagar. I det stora hela måste resultaten af denna nya österrikiska arbetarskyddslagstiftning betecknas som gynnsamma—så långt erfarenheten hittills räcker. Lagbestämmelserna beträffande arbetstiden blifva på det stora hela efterlefda; genomförandet af desamma har icke i någon väsentlig mån värkat störande; och fabriksinspektören för Reichenbergdistriktet anmärker, att arbetarnes förtjänst i allmänhet förblifvit oförändrad, äfven då arbetstiden förkortats. I allmänhet synes den lagliga elfvatimmarsdagen i Österrike allt mer och mer blifva bruk; däremot lämnas, synnerligen inom de mindre industrierna, den lagligen påbudna söndagshvilan ännu ofta utan hänsyn.

I Schweiz har arbetarskyddslagstiftningen anor ända från sextonhundratalet—då det gällde att skydda de med hemindustri sysselsatta arbetarne mot skriande missförhållanden. Intill 1874 var hithörande lagstiftning kantonernas ensak; sedan dess faller den under det Schweiziska förbundets gemensamma lagstiftning. Genom förbundslagen af 23 mars 1877 underkastades alla grenar af fabriksindustri likartade bestämmelser, från hvilka blott under vissa förutsättningar kunna tillstådjas undantag. För inga fabriksarbetare får arbetstiden vara längre än 11 timmar, och den måste falla mellan 6 (eller 5) på morgonen och 8 på aftonen. Regelmässigt natt- och söndagsarbete fordrar förbundsrådets särskilda tillstånd—och böra därvid 11 timmar på dygnet ej öfverskridas samt hvarje arbetare ha hvarannan söndag fri.

Lagen säges under sin tillvaro allt mer och mer hafva öfvergått i bruk. En orsak till att myndigheterna ännu allt för ofta tillstådja undantag från lagen är, att de schweiziska exportindustrierna råkat i ett svårt läge genom grannländernas skyddstullspolitik. Ett högst betydelsefullt sakförhållande är dock, att de schweiziska fabriksinspektörerna uti sina årsberättelser fälla allt gynnsammare utlåtanden om den lagstadgade normalarbetsdagen, och att undantagen från lagstadgandet allt mer och mer kunna inskränkas.^[6]

I Tyskland, Frankrike, Holland och Belgien.

I Tyskland finns blott normalarbetsdag för unga personer. Den tyska lagstiftningen synes dock vilja utsträcka hithörande bestämmelser; särskilt arbetar den på att indraga kvinnorna under densamma.

I Tyskland förekomma ännu arbetstider (minus hvilostunderna) på 14-16 timmar, de på 11-12 timmar äro talrika—också bland kvinnliga arbetare.

Frankrikes första normalarbetsdag daterar från 1841; den inskränker sig till att reglera barnarbetet. 1848 utfärdades en lag om en 12 timmars normalarbetsdag för alla fabriksarbetare; denna lag har dock ej varit af synnerligt inflytande—ehuru den gäller ännu i dag. Den vanliga arbetstiden är i genomsnitt mycket hög i Frankrike. I många industrier höra 13, 14 och 15 timmar till det vanliga.

Ehuru arbetstiden i de belgiska industrierna är ännu längre än i Frankrike och arbetareländet i Belgien öfver hufvud är hårresande^[7], har staten ännu ej kommit sig för med något värksamt ingripande. Följden är, att Belgien på senare tider varit skådeplats för fruktansvärda arbetarrevolter—och en otroligt snabbt uppblomstrande socialistisk rörelse.

Det holländska arbetareländet ger sannolikt det belgiska föga efter. Holland kan blott uppvisa några ansatser till normalarbetsdagslagstiftning för barn och kvinnor.

I Sverge.

I vårt fädernesland finns normalarbetsdag blott för minderåriga, men stadgandena härom efterleivas icke. Lagen angående skydd mot yrkesfara (af 10 maj 1889) innehåller inga bestämmelser om arbetstiden.

Enligt den svenska arbetarförsäkringskomiténs betänkande befanns i 1,627 rörelser med sammanlagt 81,881 arbetare hvarje arbetare arbeta i medeltal 11,1 timmar om dygnet. Samma undersökningsmaterial gaf vid handen, att 27,7 procent af arbetarne arbeta mellan 10 och 11 timmar, 33,6 procent mellan 11 och 12 timmar samt 28,5 procent tolf timmar. Af 630 brännerier sysselsatte 203 sina arbetare öfver 12 timmar i dygnet samt 225 12 timmar. Vid 65 mjölkvarnar var medelarbetstiden 12 timmar. "Bagerierna hafva jämväl i allmänhet mycket lång arbetstid." Vid 42 procent af de 1,627 rörelserna hafva 46 procent af de 81,881 arbetarne nattarbete. I nära nog tredjedelen af alla dessa fall arbetades hela natten igenom (10 timmar). Bland 652 rörelser arbetades i 163 sex nätter i veckan året rundt, i 172 sex (någon gång fem) nätter i veckan med nattarbete hvarannan vecka samt i 131 rörelser tre nätter i veckan året rundt.

-
5. De grunder, som de amerikanska arbetarne anföra för en åttatimmarsdag äro (enligt den arbetarstatistiska byrån i Ohio) i sammandrag följande. (1) Maskinernas ofantligt stegrade produktionskraft har ledt till ett aftagande af de nödiga arbetarnes antal, så att talrika arbetare ständigt äro arbetslösa. (2) Arbetarne ha icke fått någon rättvis andel af denna utvecklings fördelar—hvarken i form af högre löner, större köpkraft hos lönerna eller kortare arbetsdag. (3) En förkortning af arbetsdagen skulle leda till ett stegrande af de nödiga dagsvärkenas antal och därför till sysselsättandet af flera arbetare—sålunda till mindre tvungen lättja, men mer ledighet; den skulle dessutom framtvinga större produktion genom att öka konsumenternas antal. (4) Åtta timmars arbete, åtta timmars hvila, vederkvickelse och studier samt åtta timmars sömn utgöra en naturlig uppdelning af de tjugofyra timmarna. (5) Arbetaren kunde i följd af stegrad kraft och spänstighet producera lika mycket på åtta timmar som nu på tio.
 6. Af den anledningen, att den schweiziska normalarbetsdagen är *aldeles för lång* (11 timmar) att hafva några starkt i ögon fallande värkningar på arbetarnes lefnadsförhållanden eller på produktionen i allmänhet, skulle en kritisk redogörelse för den schweiziska normalarbetsdagens gynnsamma utveckling kräfvat större utförlighet än omfånget för denna skrift medgifver. Vi behöfvat dock ej därför undvara färskt experimentella bevis för inflytandet af *arbetstidens förkortning* i ett stort, afskilt industriellt område. Den brittiska kolonien *Victoria* (i Australien) har icke lagstadgad normalarbetsdag, men har *sedan ett fjärdedels århundrade* en på den fackliga organisationens väg vunnen och skyddad *åttatimmarsdag* inom talrika näringsgrenar (inom industrier med och utan stort fast kapital, med och utan yrkesskickliga arbetare, med och utan fabriksdrift). En engelsk nationalekonom har gjort åttatimmarsdagen i *Victoria* till föremål för särskilda studier, och han kommer till följande slutsatser. Den har *hvarken ökat* eller *minskat* lönerna. Den har *icke* märkbart *minskat* antalet af arbetslösa, utan snarare inom vissa yrken minskat antalet nödvändiga arbetare. Den har *befordrat* produktionens tillväxt, ehuru den för någon tid minskat antalet anläggningar och affärsföretag. D. v. s. den har befordrat stordriften. Den har slutligen också på ett i högsta grad anmärkningsvärdt sätt *förbättrat* arbetarnes familjelif, *motarbetat* dryckenskapen bland dem, samt *stegrat* deras bildning, kunskapstörst och intelligenta deltagande för det allmännas väl.
 7. Såsom, bland annat, undersökningen af den 1886 insatta arbetskommissionen nogsamt bevisade.

7. Normalarbetsdagsrörelsen i närvarande ögonblick.

30

Vi hafva i föregående kapitel ögnat öfver en viktig afdelning af vår civilisations sociala historia, och det drag, som framför allt springer oss i ögonen, är den uti det nutida produktionssättets egen natur grundade nödvändigheten att stifta lagar, som skola skydda lönarbetarne mot för långa arbetstider. Denna nödvändighet utvecklas och vinner erkännande steg för steg—såsom allt annat i världshistorien. Först tvingar sig nödvändigheten att lagstifta mot barnens, de minderårigas och kvinnornas långa arbetstider fram bland dagspolitikens brännande spörsmål. Senare—men alldeles utan något språng i utvecklingen, ja helt och hållet utan urskiljbar gräns eller öfvergång—vidgar sig denna normalarbetsdagsfråga, tills vi befinna oss i en tid, då krafvet på en normalarbetsdag äfven för vuxna manliga arbetare redan blifvit delvis tillfredsställt i somliga länder samt mer eller mindre energiskt pockar på tillfredsställelse i andra. Det är i detta skede af den sociala frågans historiska utveckling, vi just nu lefva.

31

"Insikten i de fördärfbringande värkningarna af en lång arbetstid", skrifver ingenjör J. H. G. Fredholm i sitt nyligen utkomna arbete om Arbetarelagstiftningen och fabriksinspektionen i utlandet, "gör sig äfven inom arbetsklassen allt mer gällande, och ingen fråga tager arbetarens uppmärksamhet mera i anspråk än den om förkortad arbetstid. Den ena sträjken efter den andra företages i sådant syfte, och hvarje arbetarförening har denna fråga på sitt program. Den utgör ock den förnämsta uppgiften för de mellanfolkliga arbetarkongressernas sträfvan. Den enda resolution, som den internationella fackföreningskongressen i London 1888 fattade, var denna: 'Kongressen är af den mening, att kapitalets koncentrerung och fackföreningarnas relativa svaghet i förhållande till hela antalet arbetare göra det omöjligt att reducera arbetstidens längd utan statens medvärkan'. Äfven den internationella arbetarkongressen (possibilisternas) i Paris 1889 uttalade sig i samma riktning och yrkade på införandet af en 8 timmars arbetsdag. Denna kongress räknade 600 medlemmar såsom representanter för 700,000 arbetare, tillhörande 370 olika föreningar i 13 länder. Den äfven i Paris samtidigt hållna marxistiska kongressen fattade det beslutet, att framdeles skulle på den 1 maj hvarje år öfver allt demonstreras för en 8 timmars arbetsdag."

Agitationen för en åtta timmars arbetsdag för alla arbetare är den nyaste tidens form för normalarbetsdagssträfvandena. Ingenstädes i Europa har åttatimmarsrörelsen haft en så öfverraskande snabb och storartad framgång som i England. Spörsmålet diskuterades första gången af fackföreningskongressen (Englands "arbetarparlament") 1887. På kongressen 1888 upplästes resultatet af en förfrågan bland fackföreningarna beträffande stämningen gentemot en åttatimmarsrörelse. Det framgick, att af de fackföreningsmedlemmar som röstat, 22,720 önskade en åttatimmarsdag, under det 4,097 ogillade densamma.

Hvad beträffar spörsmålet, huruvida åttatimmarsdagen borde bestämmas genom lag eller förvärkligas genom arbetarnes fria sammanslutning och fackföreningsrörelse, voro svaren så motsägande, att en ny undersökning måste anordnas. Resultaten af denna framlades för 1889 års kongress. 39,629 fackföreningsmedlemmar hade röstat för och 62,883 mot åttatimmarsdagen. Kongressen förkastade med 88 röster mot 63 en resolution om lagstadgad maximalarbetsdag på åtta timmar. Minoriteten sökte dock påvisa, att hela undersökningen utförts på ett missledande och partiskt sätt af några inflytelserika, mot normalarbetsdagen afvoigt sinnade fackföreningsledare. Denna misstanke tycktes besanna sig på 1890 års kongress, hvilken—"den största och mest representativa i de engelska fackföreningarnas historia", talande på uppdrag af 1,500,000 "yrkesskickliga" och "icke yrkesskickliga" arbetare—med 181 röster mot 173 förkastade en resolution om, att åttatimmarsdagen skulle vinnas på fackföreningsrörelsens, ej på lagstiftningens väg, samt med 193 röster mot 155 antog en resolution om, att åtta timmars arbetsdag skulle fastställas på lagstiftningens väg.

32

I oktober 1888 var det en stor demonstration uti Birmingham för åttatimmarsdagen; i början af 1889 diskuterades spörsmålet med utomordentlig ifver af prässen i Nordengland, hvarest grufarbetarne i stor myckenhet sällade sig till rörelsen; den 4 maj 1890 gjorde den engelska åttatimmarsrörelsen London till skådeplats för den kolossalaste demonstration man skådat; i juni detta år bildade i London ett stort antal fackföreningar samt radikala och liberala klubbar en *Legal eight hours' league* (förening för ernåendet af en lagstadgad åtta timmars arbetsdag), hvilken slutit sig samman med en motsvarande fransk förening.

Det är omöjligt att på ett par rader gifva en klar föreställning om den framstående roll åttatimmarsfrågan spelat i Englands intellektuella och politiska lif under de sista två åren. Tidningarna och månadsskrifterna hafva varit fulla af utredningar och meningsbyten rörande spörsmålet. Välbekanta politiker hafva funnit det nödvändigt att afge principutlåtanden. Frågan har under olika former redan varit före i parlamentet, och flera inflytelserika liberala och konservativa ledamöter af underhuset hafva uppträdt som reformens förkämpar. Arbetarnes politiska ledare hafva lyckats göra reformen till en pröfvosten vid ett stort antal parlamentsval. Tydligt är, att näppeligen någon liberal eller konservativ parlamentskandidat hädanefter kan påräkna de i många valkretsar högst viktiga arbetarrösterna utan att förklara sig vilja värka för en åtta timmars normalarbetsdag. En eljes ytterst populär demokrat (den nu aflidne parlamentsledamoten Ch. Bradlaugh) blef nedhyssjad på ett jättemöte i London, därför att han uppträdde mot reformen.

33

Den broschyrlitteratur, som den engelska åttatimmarsrörelsen framkallat, är mycket rikhaltig; intelligenta arbetare, lärda nationalekonomer och erfarna politiker höra till författarne. Särskilt intressanta äro flera, sorgfälligt utarbetade lagförslag^[8]. Slutligen förtjänar framhållas, att man i England ägnat särskild uppmärksamhet åt en massa svårare, praktiska detaljfrågor—såsom t. ex.

normalarbetsdag för bodbiträden och andra fall, då flera arbetarskift om dygnet kunna bli af nöden. Tyvärr tillstäd oss ej utrymmet att dröja vid dessa enskildheter.

Det är af oberäknelig vikt för den europeiska arbetarrörelsen, att den tid nu är förbi, då det lät säga sig, att Englands arbetare "aktade" sig för att begära förkortning af sin arbetsdag genom statens hjälp. De politiker, som vidhålla, att "statshjälpen" är farlig för självhjälpsprincipen, få numera från många af detta lands nationalekonomer och arbetare till svar, att erfarenheten slutligen lärt äfven i det rika och mäktiga England, att självhjälpen på arbetarfrågans område i de moderna industrisamhällena måste fullständigas och skyddas genom lagstiftningens ingripande.

Äfven i Australien, Amerika och på det europeiska fastlandet har agitationen för åtta timmars normalarbetsdag under de sista två åren utomordentligt tilltagit i styrka. I Tyskland, Frankrike, Spanien, Italien, Schweiz, Österrike, Holland, Belgien, Sverge, Norge och Danmark hafva talrika arbetarorganisationer uppställt "åtta timmars arbete, åtta timmars fritid, åtta timmars softid" som den främsta fordran på sitt dagspolitiska program. Man behöfver blott läsa redogörelserna för de arbetarkongresser, som i olika länder hållits 1890 för att få en liflig föreställning om, hur allvarligt och allmänt arbetarne i alla länder eftersträfvat förkortning af arbetstiden.

Hvad särskilt Sverge beträffar, äro våra jordbruksarbetares sträjker 1890 samt den omständigheten, att de liberala upptagit normalarbetsdagen på sitt program vid det sista Stockholmsvalet, rätt tydliga bevis för, hur starkt vårt aflägsna samhälle redan berörts af denna mäktiga, universella strömning.

Normalarbetsdagsrörelsen har för öfrigt varit upphof till en internationell arbetartaktik och till internationella arbetardemonstrationer—de första af sitt slag i världshistorien. Den 1 maj 1890 försöktes för första gången en demonstration på samma dag af alla arbetare i alla länder. "Åtta timmars normalarbetsdag" var dagens lösen, och framgången var tillräckligt storartad att mana till demonstrationens upprepande 1891. Denna rörelse synes vilja utveckla sig till en årligen återkommande generalrepetition uti solidariskt tillvägagående bland Europas och Amerikas lönarbetare. Det har från skilda håll framhållits, att det väsentliga i denna demonstration icke ligger i paraderandet på gatorna utan i verktygens nedläggande af alla arbetare i alla länder uti ett gifvet ögonblick samt för bestämd tid—det må nu gälla en, två eller flera dagar.

Dylika kraftprof på internationell arbetarsolidaritet—skulle de ock aldrig lyckas fullkomligt—skola otvifvelaktigt hafva ett viktigt inflytande på framtidens normalarbetsdagsfråga. Ju allvarligare de enskilda staterna gå spörsmålet om arbetsdagens afkortande uti samtliga hufvudnäringar in på lifvet, desto tydligare visar det sig nämligen, att frågan har en betydelsefull internationell sida. Skulle väsentligt kortare arbetstid vara införd i somliga länder, men ej i andra, kan det hända, att arbetarne från dessa senare utvandra till de förra och tack vare sina lägre kraf på tillvaron framgångsrikt underbjuda arbetarne därstädes. Inom näringsgrenar, för hvilka uppfinningar och arbetsskicklighet spela en jämförelsevis oviktig roll, kan det ock hända, att kapitalen i länder med kortare arbetstid utvandra till mindre framåtskridna stater för att skörda större profiter på bekostnad af dessas större arbetarelände. Ett någorlunda likformigt framåtskridande i alla länder på normalarbetsdagslagstiftningens väg är ett i civilisationens intresse synnerligen önskligt medel mot dylika missförhållanden.

-
8. *An Eight hours' bill in the form of an amendment of the Factory acts; published by the Fabian Society* (Ett förslag om en åttatimmarsdag i form af ett tillägg till fabrikslagarna; utgifvet af *Fabian Society*) är det utförligaste och populäraste. Det innehåller icke en universell åttatimmarslag, utan vill blott på ett praktiskt sätt bana vägen för densamma—det vill säga: på lagstiftningens väg stöda arbetarne i deras sträfvan efter densamma. Åtta timmar skola vara den normala arbetsdagen, då det ej existerar öfverenskommelse om annat. Arbetare, som sysselsätts af staten, af kommunala eller andra offentliga myndigheter, skola icke (utom i oförutsedda nödfall) arbeta mer än 8 timmar om dagen och ej mer än 48 timmar i veckan. Lokomotivförare samt eldare, konduktörer och signalmän vid järnvägarne få ej arbeta mer än 8 timmar i sträck och ej mer än 48 timmar i veckan. För grufarbetare skall åttatimmarsdagen vara obligatorisk (med undantag för olycksfall o. dyl.). "Då en statssekreterare blifvit öfvertygad (genom petitioner eller undersökningar) om, att flertalet af de personer, som i hela riket arbeta uti ett visst yrke, önskar, att arbetstiden per vecka bestämmes genom lag (eller, om den redan är lagstadgad, ändras genom lag), kan han på grund af föreliggande lag fastställa en längsta tillåtlig arbetstid per dag eller vecka för nämnda yrke." I intet sådant fall få 54 arbetstimmar per vecka öfverskridas. Denna bestämmelse skulle möjliggöra en laglig begränsning af arbetstimmarna uti hvilket yrke som hälst, så snart en majoritet af arbetarne önskade det—och det utan sträjker. Dessutom innehåller lagförslaget bestämmelser om, att de parlamentariska myndigheterna skulle hafva särskild makt att inskränka arbetstiden till högst 54 timmar i veckan uti alla monopol samt till högst 48 timmar uti alla företag, som kräfva särskilt tillstånd af parlamentet.

De allmänna slutsatser, till hvilka en undersökning af normalarbetsdagsspörsmålet leder, synas kunna sammanfattas på följande sätt.

De, som förutsäga skadliga följder af kortare arbetstid, misstaga sig nästan alldeles. Arbetarne bli mer (ej mindre) moraliska och intelligenta, då de få mer fritid. Lönerna tendera snarare att stiga än att sjunka, då arbetstiden afkortas. Produktionen har äggats i stället för att nedtryckas af arbetsdagens förkortning. Hvad själfva lagstadgandet om kortare arbetsdag angår, är det meningslöst att påstå, att detsamma inskränker arbetarnes frihet och att det förstör deras känsla af själfberoende—tvärtom lär arbetsdagens förkortning näppeligen bli någon juridisk och säkerligen icke någon social värklighet utan arbetarnes eget ingripande.

De, som framhålla normalarbetsdagens fördelaktiga verkningar, misstaga sig sannolikt, då de antaga, att de tillfälliga gynnsamma invärkningarna på arbetslön och arbetslöshet skola bli beständiga. Det är alls icke osannolikt, att normalarbetsdagen är ett palliativ⁹⁾ i alla andra hänseenden än det, att den ger lönarbetarne mer frihet och därmed bereder dem ett oundgängligt villkor för högre sedlig och intellektuell utveckling. Detta är dock nog för att anbefalla den i den sunda samhällsutvecklingens, i kulturens intresse.

Den reform, vi sysselsatt oss med i denna skrift, lofvar icke att förlänga lifvet på ett enda socialt missförhållande—snarare tvärt om. Och hvad den alldeles säkert lofvar, det är, att den oundvikliga utveckling, som leder till mildrande eller afskaffande af de många djupliggande sociala missförhållanden, hvarpå vår nuvarande samhällsbyggnad hvilar, skall bli af sundare och fredligare natur. Detta löfte kan normalarbetsdagen gifva, därför att den är en reform, hvilken befordrar bildandet af sundare, intelligentare, själfständigare, andligt och ekonomiskt friare medborgare.

Denna skrift innehåller talrika citat ur Schönbergs *Handbuch der politischen Oekonomie*, ur *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* samt ur ett par andra nationalekonomiska verk. Citationstecken och hänvisningar ha dock på de flesta håll utelämnats, emedan de skulle gjort texten allt för tungläst.

9. D. v. s. ett botemedel, som häfver tillfälliga yttringar af en sjukdom, men icke angriper denna i roten.

TRANSCRIBER'S NOTES

1. Silently corrected simple spelling, grammar, and typographical errors.
2. Retained anachronistic and non-standard spellings as printed.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NORMALARBETSDAGEN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in

writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is

64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.